

RELIGIE EN VREDE in de serie 'Religie'

20 november 2016

Voorgangers: Jannie Nijwening (overweging) en Hans Opschoor

Inleiding op het thema

Over het thema 'Religie en vrede' kun je blijven praten... Als voorganger van de Doopsgezinde gemeente is het thema van vandaag me op het lijf geschreven. De doopsgezinden zijn immers een van de historische vredeskerken. We houden vooral van de Bergrede. En nog om een andere reden heb ik veel met het thema religie en vrede: in de jaren 90 woonde ik vijf jaar in Belfast. Alleen al die naam roept allerlei beelden op, bepaald niet van vrede.

Toen ik vorig jaar mocht meewerken aan een weekend over vijandschap zei mijn collega na afloop: "eigenlijk heb je het meer over verzoening gehad."

Bij de voorbereiding van deze viering werd twee keer, door verschillende Dominicusmensen tegen me gezegd: "Je gaat het toch ook wel hebben over de andere kant, dat religie ook voor veel ellende zorgt." Dat heb ik beloofd.

Bij vijandschap kun je niet om verzoening heen, bij vrede niet om onvrede en oorlog...

Lezingen: **Psalm 3** (Uit 150 Psalmen vrij – Huub Oosterhuis)
 Micha 4: 1-5 (Naardense vertaling)

Overweging

Gemeente van Jezus Messias,

In de zomer van 1992 was ik voor het eerst een week in Taizé. De Bergrede stond centraal. Dit verblijf leidde er toe dat ik een jaar later vertrok als vrijwilliger naar Belfast. Uiteindelijk zou ik er vijf jaar blijven en deze jaren hebben diepe indruk op me gemaakt.

Toen we bij elkaar kwamen om deze viering voor te bereiden, en de opmerking was gemaakt dat ik het niet te lievig moest maken, kwam meteen psalm 3 bij me naar boven. We hebben deze psalm gehoord in de vrije bewerking van Huub Oosterhuis maar als je de psalm leest in b.v. de Naardense bijbel dan staat er: "Sta op, Ene, red mij, mijn God!- eens immers sloeg je al mijn vijanden op de kaak, heb je de tanden van bozen verbrijzeld!" Ooit zat ik in Oost Belfast onder het gehoor van ds. Ian Paisley en deze woorden waren het thema van zijn preek. Ik was er met een RK kennis, die trillend naast me zat, bang dat het aan hem te zien was dat hij hoorde bij dat vijandige kamp.

Ds. Paisley was een intelligente man: hij wist de grenzen op te zoeken van wat was toegestaan.

Geïnspireerd door zijn prediking pakten loyalistische paramilitairen hun wapens op en vermoordden hun RK stadsgenoten.

De dominee waste zijn handen in onschuld. Hij werd nooit veroordeeld.

Ook in ons land en in onze tijd wordt ermee gespeeld: hoe ver kun je gaan?

Waar zijn de grenzen van het vrije woord en wie is er verantwoordelijk wanneer woorden worden omgezet in daden, wanneer de haatzaadjes rotvruchten voortbrengen? (Maar dat is weer een ander thema.)

Nu zijn wij, weldenkende mensen, snel klaar met iemand als Paisley. (En ik zou meer namen kunnen noemen.)

Hij is fout. Hij hoort niet bij ons. Maar daarmee maken we het ons te gemakkelijk. Als we alleen maar in vrede leven met de vredelievenden, met de mensen van wie we makkelijk kunnen houden, met onze zielsverwanten, met de mensen die op ongeveer dezelfde politieke partij stemmen als wij dan doen we niet meer dan het gewone en daartoe worden we juist wel uitgedaagd door de man die ons voorging, Jezus van Nazareth. Jezus zegt niet: "Doe nou eens normaal, man, of vrouw!" maar: "Doe

als mij, doe eens gek!”

Als een ding me duidelijk is geworden in Belfast dan is het wel dit: religie is deel van het probleem en religie is deel van de oplossing. Niet omdat religie op zichzelf iets doet, maar omdat mensen, geïnspireerd door hun religieuze overtuiging, problemen maken of bijdragen aan oplossingen. Religieuze mensen kunnen normaal doen, d.w.z.: oog om oog, tand om tand... of ze kunnen gek doen in navolging van Jezus.

In het noorden van Ierland leerde ik de term ‘sectarianism’ kennen: talloze mensen werden het slachtoffer van ‘sectarian killings’ en het is dan ook niet vreemd dat het woord een negatieve klank heeft.

Sectarianism, sektarisme, ‘hokjesgeest’.

Sektarisme is te omschrijven als “toewijding aan de belangen van een partij” of een “overmaat aan partijdige of confessionele ijver”.

De Ierse Raad van Kerken bracht zo’n twintig jaar geleden een uitstekende brochure uit over ‘sectarianism’. In plaats van het sektarisme eenvoudigweg te veroordelen erkenden de schrijvers dat het bij sektarisme gaat om toewijding en ijver.

Het gaat om mensen die zich met hart en ziel voor iets willen inzetten en dat is positief. Maar, zo stelden ze: het was een te veel van iets wat in principe goed is – toewijding en ijver – en daardoor wordt het slecht.

Vanuit het gevoel dat datgene, wat voor hen heilig was, bedreigd werd, veranderden de toegewijde, ijverige mensen in katten in het nauw.

Te veel toewijding en ijver wordt fanatisme...

Onze heilige schrift is geschreven door mensen.

Geen lauwe mensen maar mensen vol vuur, toegewijd aan de Eeuwige.

Er staan prachtige woorden in de bijbelse boeken, woorden die ons optillen en ons meer laten zien dan het grijze heden, maar ook problematische teksten vol geweld. Van ons wordt gevraagd om behoedzaam met de woorden om te gaan, zoals we behoedzaam dienen om te gaan met mensen.

Niet meteen oordelen maar nieuwsgierig zijn, doorvragen.

Wat heeft iemand ertoe gebracht deze woorden te gebruiken?

De dichter van psalm 3 begint (vrij vertaald) met de vraag:

“Weet Gij

met hoeveel ze zijn

die op mij jagen?

Die zeggen over mijn ziel:

hij zal het niet redden

ook met zijn god niet.”

Het is belangrijk dat we ons realiseren wie hier aan het woord is, want dat is een wereld van verschil.

Het is niet een machtige wereldleider, die op de knop kan drukken. Geen legerleider, die zijn vrouwen en mannen naar de andere kant van de wereld stuurt. Zij hoeven niet te bidden tot de Eeuwige, zij zijn zelf schijnbaar almachtig, kunnen beschikken over leven en dood.

In psalm 3 spreekt een wanhopige, een mens die letterlijk wordt bedreigd, een opgejaagde, een vluchteling. Het is een psalm vanuit de diepte.

En achter het masker van de tierende ds. Paisly zat ook een mens die bang was dat zijn geliefde wereld, zijn protestantse, Britse wereld, zou instorten.

En die zijn toevlucht zoekt bij de Eeuwige...

Die woont op de heilige berg...

In het verleden heeft de Eeuwige gehoord naar het kermen van slaven in Egypte, Hij heeft naar hen omgezien en hen uitgeleid. Doe dat nog eens, God! Kom op voor de mensen die geen stem hebben,

onder de voet worden gelopen, doe iets! Wie anders?! Mocht het waar zijn dat Gij nog eens hoort!
Een wanhopige kreet naar boven... Gij, God, breek de tanden van de booswichten!

Ik vind het prachtig dat deze woorden zijn opgenomen in onze 'heilige schrift'. De dichter roept niet op tot geweld en is zelf niet gewelddadig. Zijn roep ("Vanwaar zal komen mijn hulp?") helpt hem om te kunnen uithouden. Niet zelf te slaan maar te blijven hopen dat hoe dan ook ooit recht zal worden gedaan. Als wij met onze machteloze woede niet bij God terecht kunnen, waar moeten we er dan toch mee naar toe?!

Micha uit zich anders vanuit zijn diepte: zijn woorden halen de toekomst naar hier. "In het latere der dagen..."

En weer die berg!

Hoe en wanneer het boekje Micha is ontstaan kunnen we niet achterhalen maar uit de tekst kunnen we opmaken dat er sprake was van grote dreigingen. Samaria, de hoofdstad van het Noordrijk, was ingenomen door de Assyriërs die berucht waren om hun ongekende wreedheid en in 701 voor Christus wordt ook Jeruzalem belegerd.

De omstandigheden zijn niet zoveel anders dan die van de dichter van psalm 3 en als we het hele boekje doorlezen dan komen we nogal wat geweld en verwoesting tegen. Maar te midden van dat alles staan die mooie woorden die wij vanmorgen hebben gehoord als een "I have a dream".

Te midden van een grauwe werkelijkheid en dreigende voortekenen worden we meegenomen naar een nieuwe toekomst.

We zien mensen onderweg naar de berg... de woonplaats van de Eeuwige in ontoegankelijk licht... we kunnen er niet bij.

Maar Goddank hebben we woorden gekregen, vanuit den hoge, de Tora, heel gewone woorden die ons helpen om samen te leven op de aarde.

Ik zie onze mensengeschiedenis graag in het licht van deze beweging, mensen onderweg naar de berg. Wij allen, met angst en frustratie, onze wanhoop, onze zorgen over waar het toch naar toe gaat met onze samenleving en de wereld. Berthold Brecht schreef ooit deze woorden:

Ook de haat tegen de laagheid
verwringt de gezichten,
ook de toorn om het onrecht
maakt de stem hees.
Ach, wij die de aarde willen toerusten
voor vriendelijkheid,
konden zelf niet vriendelijk zijn.
Jij echter, wanneer het zover is gekomen
dat de mens de mens een naaste is,
gedenk ons met welwillendheid.

(Berthold Brecht. Vertaling: Gabriël Smit)

Wij allen zijn op weg naar de berg, met onze verwrongen gezichten en hese stemmen, want we weten nog lang niet hoe het moet: vriendelijke mensen zijn, vrede stichters.

Laten we in Godsnaam onderweg blijven, een leven lang leerling blijven – om zelf de vrede te leren – gedreven door het verlangen naar een wereld waarin mensen elkaar niet meer opschrikken maar de mens de mens een naaste is.

Amen!